

פירושו: הכופר בפקדון, משנשבע עליו קנהו להתחייב באונסין; ואם כן הרי משמע:

שבועה היא דקניא, אבל כפירה בלי שבועה לא קניא לפקדון להתחייב עליו באונסין, וקשיא לרב ששת.

ומשנין: **הבא נמי בכגון דקיימא** הפקדון **באגם** בשעת כפירה, ומשום כך אינו נעשה גזלן אלא בשבועה.

ואיבעית אימא: אין אילפא עוסק בקנין להתחייב באונסין, אלא מאי "שבועה קונה" לקנותה ממש, וכדרב הונא; **דאמר רב הונא אמר רב:**

האומר לחבירו: "מנה לי בידך", והלה אומר: "אין לך בידוי" ונשבע הנתבע, (3) ואחר כך באו עדים שיש לו בידו הרי זה פטור, ומשום שנאמר בפרשת שומר שכר:

"שבועת ה' תהיה בין שניהם אם לא שלח ידו במלאכת רעהו ולקח בעליו [את השבועה] ולא ישלם", והכי קאמר: כיון

בשקר, עד שאביא את הפקדון מן האגם] ואין זה גזלן; ודברי רב ששת לא נאמרו אלא באופן שבאו עדים שהיה הפקדון ברשותו בשעת כפירה.

ומסייעת הגמרא את סברתה, שבכל מקום שיש לומר "אישתמוטי" אינו נפסל:

תדע, שבכל מקום שיש לומר: "אישתמוטי" אומרים כן, דהרי אמר רב אידי בר אבין: הכופר במלוה, הרי זה כשר לעדות;

קו-א ואילו הכופר בפקדון פסול הוא לעדות — (1)

ובהכרח שהחילוק הוא: הכופר במלוה היות ואפילו אם עדיין מעות ההלוואה בידו, שלו הם כי "מלוה להוצאה ניתנה", אם כן אפילו באופן זה כשר הוא לעדות, כי יש לומר משתמט הוא; אבל הכופר בפקדון פסול לעדות באופן שהיה הפקדון בידו, (2) ששוב אין שייך לומר אישתמוטי.

עוד מקשינן לרב ששת: **והאמר אילפא: "שבועה קונה", וקא סלקא דעתין שכך**

כ"שנעל בפניה", ולפי זה יש להסתפק, אם הרא"ש מודה לזה, אלא שהכפירה כמוה כמעשה, או אפשר שהוא חולק על זה; וראה מה שיישב הרא"ש; וגם כתב ביאור אחר בגמרא, ראה שם.

1. כתב רש"י: "ומפסיל אף על גב דלא אשתבע, דאי באשתבע מה לי מלוה מה לי פקדון", וכדרך שאמרו לעיל דבאשתבע הוא פסול לשבועה; וראה ב"ספר המפתח" מה שהביאו בזה מדברי הראשונים.

2. וכפי שמפרשת הגמרא בכבא מציעא ה ב.

ביאור: שמא שכחו!]; ואיני מודה בזו, אלא אף על ידי מה שהוא מודה אחר כך, הואיל ואינו סבור לעשות עצמו חשוד בכך, הרי הוא נעשה חשוד מאליו.

13. כתב רש"י: "וכי אמר רב ששת כגון דאמרי סהדי דכי כפר ליה בדיה נקט ליה"; ותמה עליו הרא"ש ב"שיטה מקובצת": מה חידוש הוא זה, כיון דנקיט ליה בדיה והוא כופרו אין לך גזלן גדול מזה, ומה צריך למימרא למעלה "ותנא תונא", בלא קרא ידענין לה שפיר!; [ראה רש"י בכבא מציעא י ב, שמדוקדק הימנו כמו שכתב ב"קצות החושן" שצריך "מעשה גזילה" ולכן כתב רש"י שם, שגזילה על ידי חצר הוא

מוסיף רבא ונשבע: והאלהים אמר רב את דינו אפילו בפקדון, דכי כתיב הקרא "ולקח בעליו ולא ישלם", בפרשת פקדון הוא דכתיב.⁽⁶⁾

יתיב רב נחמן, וקאמר להא שמעתא דרב הונא משמו של רב:

איתיביה רב אחא בר מניומי לרב נחמן על דינו של רב, ממשנה לקמן קח ב:

מפקיד האומר לשומר חנם שלו: "היכן פקדוני", ואמר לו: "אבד ופטור אני" ואמר לו המפקיד: "משביעך אני", ואמר הנפקד: "אמן", והעדים מעידים אותו שאכלו, הרי משלם את הקרן בלבד, שאין חיוב חומש בשבועת הפקדון אלא כשהודה.

ואם הודה מעצמו: משלם קרן וחומש ואשם.

ותיקשי לרב מרישא דמתניתין,⁽⁷⁾ שהרי נשבע שהוא פטור, ומכל מקום אם באו עדים שאכלו, שנינו במשנה שהוא חייב

שקבלו הבעלים שבועה, שוב אין משלם ממון; ודין זה הוא שהשמיענו אילפא כשאמר: "שבועה קונה".

גופא: אמר רב הונא אמר רב:

"מנה לי בידך", והלה אומר: "אין לך בידך כלום", ונשבע, ואחר כך באו עדים, פטור, שנאמר: "ולקח בעליו ולא ישלם", כיון שקבלו הבעלים שבועה, שוב אין משלם ממון.

אמר רבא: מסתברא מילתיה דרב, רק במלוה שאפילו אם עדיין המעות בידו אינם של מלוה דלחוצאה ניתנה, ולכך כשנשבע פקע חיובו.⁽⁴⁾

אבל הנשבע על פקדון לא קנאו, שהרי לא אמרה תורה אלא "ולא ישלם", ואילו המשיב את הפקדון אין זה נקרא "ישלם", שהרי פקדון ברשותיה דמריה קאי [ברשות בעלים הוא עומד].⁽⁵⁾

לשקר לאו בר חיוב הוא, שאין מכוונת התורה לחזור ולערער את המשפט שכבר נגמר על ידי שבועה, והלכך אמר רבא, דזה מסתבר במלוה דרמי אכתפא דגברא ופקע ממנו חיוב גברא, אבל בפקדון שאין צריך לדון על חיוב גברא, אלא בכל מקום שהפקדון נמצא הוא של בעלים לא מסתבר שיצא הפקדון מרשות בעלים לרשות שומר על ידי השבועה מאחר שנתבאר שנשבע לשקר, אבל מדכתיב קרא בפקדון, ומשמע דאפילו הוא בעין מכל מקום אמרינן ולקח בעליו ולא ישלם, על כרחך דשבועה גומרת גם בדבר בעין, כיון דבזמן השבועה החזיקו בית דין שאין בידו משל חבירו כלום.

6. א. כתב ה"חזון איש", שלכאורה היה נראה

3. בהמשך הסוגיא מבואר, שאין שבועה קונה, אלא כשנשבע בבית דין על ידי שחייבוהו בית דין; ומתוך כך פירשו תלמידי רבינו פרץ, שאין רב עוסק בכופר הכל, אלא שאמר: "נאנסו" שחייב עליו שבועה.

4. צריך לומר, שהכוונה במלוה שהודה עליה במקצת, או שבא עד אחד ונתחייב עליה שבועה בבית דין, שהרי בשבועה בלי חיוב בית דין אינו קונה, חזון איש.

5. כתב ה"חזון איש": נראה דהא דאין משלם במלוה, היינו משום ד"קם דינא", ואחר השבועה שהאמינתו תורה שהוא פטור, פקע ממנו חיובי תורה, ואף שנתברר אחר כך בעדים שנשבע

קרן! ?

משלם קרן וחומש כשאר "שבועת הפקדון".

ואי סלקא דעתך דמשנה זו עוסקת בשבועה חוץ לבית דין, מי איכא כפל בטוען טענת גנב בשבועה חוץ לבית דין או שלא על פי בית דין! (8)

אמר ליה רב נחמן לרב אחא בר מניומי:

יכילנא לשנוויי לך [יכול הייתי לתרץ לך]: רישא של המשנה עוסקת בשבועה חוץ לבית דין, ואילו סיפא בשבועה בבית דין, מיהו שינויא דחיקא לא משנינן לך [אלא שאיני רוצה ליישב תירוץ דחוק], אלא כך יש ליישב:

אידי ואידי [רישא וסיפא] בשבועה בבית דין, ולא קשיא:

כאן — ברישא — עוסקת המשנה בקפיץ ונשבע קודם שחייבוהו בית דין לישבע, ולכן אינו קונה, כי הפסוק עוסק בשבועה שבית

אמר תירץ ליה רב נחמן לרב אחא בר מניומי: הכא במשנה זו במאי עסקינן: כגון דנשבע חוץ לבית דין, ולא אמר רב אלא בשבועה בבית דין שהיא אלימא להפקיע ממון.

אמר ליה רב אחא בר מניומי:

אי הכי — שהמשנה עוסקת בשבועה חוץ לבית דין — אימא סיפא של אותה משנה:

ואם אמר לו: "חיבן פקדוני", ואמר לו השומר: "נננב", ואמר לו המפקיד: "משביעך אני" ואמר השומר: "אמן", והעדים מעידים אותו שננבו, הרי זה משלם תשלומי כפל, שכל ה"טוען טענת גנב" ונמצא שהוא גנבו חייב כפל.

ואם הודה מעצמו, אינו משלם כפל, שהכפל קנס הוא ו"המודה בקנס פטור", ומיהו

לגזילה, [וכן כתבו עוד אחרונים כמבואר ב"ספר המפתח"].

ואולם בישיבות נהוג לומר, שדינו של רב בסנהדרין הוא מ"קנייני הגזילה", שבפקיעת חיוב השבה קנה אותה, ואם כן אין זה ענין לפקדון; גם מה שנקטו האחרונים שיש "חיוב השבה" בפקדון, אינו מוסכם כלל, וב"קצות החושן" כתב לא כן.

7. בהמשך הסוגיא מבואר, שאין הקושיא אלא מהרישא, אבל מהסיפא לא קשה לרב, ופירש רש"י את הטעם: כי לא אמר רב את דינו בהודה, שהרי הכתוב אומר בנשבע והודה: "והשיב את הגזילה"; והתוספות תמהו על זה, שחידוש זה לא נתחדש לגמרא אלא בסוף הסוגיא; וראה מה שכתבו באופן אחר לבאר למה לא קשיא מסיפא.

שאינ דין זה אלא בנשבע שהפקדון שלו וקנאו בשבועה זו, אבל נשבע שאבד והוא בעין בידו לא שייך לומר שקנאו בשבועה, שהרי לא נשבע מעולם שהוא ברשותו [פירוש: וכגון שהודה במקצת או שעד אחד העידו שאינו שלו, שהרי צריך שבועת בית דין]; אבל אי אפשר לומר כך, שהרי הפסוק עוסק בשבועת השומרים, ואין שבועה אלא שנאבד הפקדון באופן של פטור.

ב. עוד כתב ה"חזון איש", שרב הולך בזה לשיטתו שאמר בסנהדרין עב א, שגזלן קונה את הגזילה אם לא שמתחייב בהשבת הגזילה, ולפיכך סובר שם רב [ורבא חלוק עליו], שאם לא נתחייב בהשבת הגזילה משום ש"קם ליה בדרכה מיניה" כי אז הרי הוא קונה את הגזילה, ואף כאן הרי הוא נפטר מהשבת הגזילה [כוונתו לפקדון] על ידי השבועה, וממילא קני לה

דין חייבוהו ועל פיהם נשבע. (9)

כאן — בסיפא — בשלא קפין, אלא בית דין השביעוהו, ולכן חייב הוא כפל. (10)

אמר ליה רמי בר חמא לרב נחמן:

מכדי, דרב לא סבירא לך, משכוני נפשך אדרב למה לך [הרי אינך סובר כרב, ולמה מעמיד אתה את עצמך במקומו ליישב את הקשה עליך]?!?

אמר ליה רב נחמן לרמי בר חמא:

לפרושה אני בא לדרב, ולומר: דרב הכי מתרין לה למתניתין [כך יעמיד רב את המשנה].

ומקשינן לרב נחמן שאינו סובר כרב: והא רב קרא קאמר [והרי רב למד כן מן הפסוק "ולקח בעליו ולא ישלם"]?!?

אמרי בני הישיבה לפרש את הכתוב לדעת רב נחמן:

קרא ד"ולקח בעליו ולא ישלם" ללמד הוא בא, לכל הנשבעין שבתורה [כל חיוב שבועה שבתורה] נשבעין ולא משלמין הוא דאמא, שלא תאמר: יישבע התובע ויטול, ולא יישבע הנתבע וייפטר; שהרי כן משמע הכתוב: "ולקח בעליו ולא ישלם", מי שעליו לשלם הוא זה שנשבע.

מתייב רב המנונא לרב ממשנה בשבועות לו ב:

השביע עליו, [משמע: עשה שבית דין ישיבועוהו] חמשה פעמים, בין שנשבע בפני בית דין, ובין שנשבע שלא בפני בית דין, וכפר עליו בשבועה, הרי הנשבע חייב על כל אחת ואחת.

ואמר רבי שמעון: מה טעם חייב הוא על השבועות שלאחר השבועה הראשונה, הואיל ויכול לחזור ולהודות לאמר: "שקר נשבעתי", והיות ונשבע שוב בשקר, הרי זו שבועת כפירת ממון.

הרי מפורש שחייב הוא על השבועה השניה, ולדברי רב לא היה לו להתחייב משבועה שניה ואילך, שהרי כבר נפטר מהתובע בשבועה ראשונה, ושבועה שניה אינה שבועת כפירת ממון?!?

מוסיפה הגמרא לבאר את הקושיא:

והבא — במשנה זו — קפין לא מצית אמרת [איך אתה יכול ליישב שהיא עוסקת בקפין], שהרי "השביע עליו" קתני, ומשמע לשון זה שעשה לאחרים שישיבועוהו, דהיינו על ידי בית דין; ואף לומר שהמשנה עוסקת כשנשבע הויז לבית דין לא מצית אמרת, שהרי בפני בית דין קתני, ובהכרח שהמשנה

8. מחייב כפל, "רמ"ה, וראה עוד שם.

9. א. כתב הרשב"א: "שמע מינה מאן דקפין

8. "דלא חייב רחמנא כפל לטוען טענת גנב ונשבע, אלא היכא דפטר נפשיה בההוא שבועה, אבל היכא דלא פטר נפשיה בההוא שבועה, לא

ואם משבאו עדים — הודה, הרי זה משלם תשלומי כפל [קרן וכפילו] מחמת העדים כדין טוען טענת גנב, ואשם מדין "שבועת הפקדון", שהרי הודה; אבל חומש אינו משלם, כי חומשו עולה לו בכפילו.⁽¹¹⁾

הרי מבואר, שאם כי כבר נשבע הרי זה משלם גם את הקרן, ודלא כרב; והכא ליישב שהמשנה עוסקת בשבועה "הוין לבית דין", וקפין [או קפץ] לא מצית אמרת [ועל דרך שיישבה הגמרא את קושיית רב המנונא], דהא כפל קתני, שהרי במשנה מבואר שעל אותה שבועה משלם הוא כפל, אם באו עדים תחילה, וכפל אינו משלם, אלא אם נשבע בבית דין ועל ידי בית דין, ואם כן איך יתחייב קרן על אותה שבועה!?

ומשנינן: **אלא אמר רבא** ליישב את קושיית רב המנונא; בהקדמת שני כללים המוכחים מהברייתא שהביא:

א. **כל ש"הודה", לא שנא: "טוען טענת אבד" ולא שנא "טוען טענת גנב" — לא אמר רב** שלא יתחייב לשלם קרן, דהא **כתיב: "והתודה" דבעי שלומי קרן וחומש**, כלומר: משום שנאמר בפרשת שבועת הפקדון: "והתודו את חטאתם אשר עשו, והשיב את אשמו בראשו [הוא הקרן]⁽¹²⁾

עוסקת כשהשביעוהו בית דין ונשבע בבית דין, ותיקשי לרב, האיך חייב הוא על השבועה השניה אחר שכבר נפטר בשבועה הראשונה!?

הוא — רב המנונא — מותיב לה ואף הוא מפרק לה [רב המנונא הקשה, והוא עצמו תירץ] **לצדדין קתני:**

השביע עליו הוין לבית דין ובבית דין קפין, כלומר: זו ששנינו: "בפני בית דין" אינו עולה על "השביע עליו" דמשמע על ידי בית דין, ורק מה ששנינו "שלא בפני בית דין" זה קאי על "השביע עליו", ומה ששנינו "בפני בית דין" היינו בדרך קפיצה ולא ש"השביע עליו" התובע.

מתיב רבא — להוכיח שלא כתירוצו זה — מהא דתניא:

בעל הבית שטוען טענת גנב כפקדון, ונשבע על כך, ושוב הודה שהפקדון בידו, וגם באו עדים שהפקדון בידו.

אם עד שלא באו עדים — הודה, הרי זה משלם קרן וחומש ואשם, כדין כופר בפקדון בשבועה והודה, שהוא משלם קרן וחומש ואשם, אבל אינו משלם כפל כדין "טוען טענת גנב", ש"המודה בקנס פטור".

דחוק, אף שמעמידים את הרישא ואת הסיפא בשני אופנים, כי ניחא לו לפרש במקום אחד ובשני אופנים, ולא לפרש בשתי מקומות.

11. כן כתב רש"י; וראה בסוגיא לעיל סה א, שלא בכל אופן חומשו עולה לו בכפילו, אלא בשהכפל והחומש שוין.

ונשבע אינה שבועה, וכן כתב הרמ"ה ד"מחייב ליה לאישתבועי ליה זימנא אחריתי אפומא דבי דינא"; והקשו האחרונים: איך ישביעוהו שנית, והרי ממה נפשך: אם אמת היא השבועה הראשונה, למה לי שבועה שניה, ואם שקר היא, הרי חשוד הוא על השבועה, ואינו יכול להשבע.

10. פירש רש"י את הטעם שתירוצו זה אינו

לעולם אף רב המנונא מודה, שבהודה אינו נפטר מקרן, ורב המנונא — שהקשה מהמשנה המחייבתו על חמש שבועות, הואיל ויכול לחזור ולהודות — **חבי קא קשיא ליה:**

אי אמרת בשלמא: נשבע כי אתו עדים קו-ב מיחייב [שהנשבע טענת אבד ואחר כך באו עדים הרי זה חייב לשלם] ודלא כרב, אמטו להכי, כי אז ניחא מה דמחייבין ליה קרבן אשבעה בתרייתא [על שבועה שניה ושאר השבועות] הואיל ויכול לחזור ולהודות, ומאחר שלא הודה הרי נמצא שכפר לו ממון, כי הוא מחוייב בקרן ואם באו עדים היו מחייבים אותו.

אלא אי אמרת כרב, דכי אתו עדים שנשבע לשקר פטור הוא מן הקרן, שוב אין לחייבו משום שלא הודה, ואף שאם היה מודה היה מתחייב בקרן, שהרי:

מי איכא מידי דאילו אתו פהדי ומפדי ביה פטור [וכי יש דבר שאם היו באים עדים לא היה מתחייב בו], ואנן ניקו נייחייביה קרבן אשבעה הואיל ויכול לחזור ולהודות [ואנחנו נחייבנו על שבועתו רק משום שלא הודה]!! והרי השתא בשעת שבועה מיהא לא אודי!?

כלומר: הניחא אם לא נפטר בשבועה הראשונה מן הקרן, נמצא שכאשר כפר בשבועתו השניה, הרי הוא כופר בממון שהוא מחוייב בו, אבל לדעת רב שאין עדים

וחמישיתו יוסף עליו", הרי שחייבה התורה קרן כשהתודה, שהיינו שהודה; ויסוד זה מוכח מהרישא של הברייתא. (13)

ב. טוען טענת גנב ובאו עדים נמי לא אמר רב, שלא יתחייב קרן, דהא כתיב: בפרשת טוען טענת גנב: **תשלומי כפל**, כלומר: "אם לא ימצא הגנב ישלם שנים" הרי שחייב הוא קרן; ויסוד זה מוכח מן הסיפא של הברייתא המחייבתו כפל. (14)

ואם כן לא תיקשי מהמשנה שהקשה רב המנונא, שהרי טעם חיובו הוא משום שיכול לחזור ולהודות, ואילו היה מודה היה באמת חייב גם את הקרן, שהרי מתחייב עליו משום "שבועת הפקדון" —

כי קאמר רב שאינו חייב קרן אחר שנשבע: **כגון שטוען טענת אבד** שאין בו חיוב כפל, **ונשבע ולא הודה ובאו עדים**, שאין בו חיוב שבועת הפקדון.

אזל רב גמרא ואמרה לשמעתייה קמיה דרב **אשי**, [הלך רב גמרא ואמר את תירוצו של רבא לפני רב אשי], **אמר תמה ליה רב אשי:**

השתא, ומה רב המנונא תלמידיה דרב וידע דאמר רב אפילו בהודה, ומשום כך קמתיב מאופן שהודה, ואילו את אמרת: הודה לא אמר רב!?

אמר ליה רב אחא סבא לרב אשי:

12. ראה לעיל ברש"י בד"ה הודה מעצמו שכתב

סבא זו, והביא פסוק "והשיב את הגזילה", ובאמת מפסוק זה לא ידענו אלא ששייב את

13. הגדר צריך ביאור: שהרי כשנשבע כבר